

تأثیر جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس بر توسعه‌ی فرهنگی استان هرمزگان (مطالعه موردی: اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان هرمزگان)

تاریخ دریافت: ۹۶/۱۲/۲۰

تاریخ پذیرش: ۹۷/۰۱/۲۰

سوسن علایی*

نصراله شریفی**

چکیده

برنامه‌ریزی برای توسعه‌ی فرهنگی از جمله وظایف مهم مدیریت کلان و شورای برنامه‌ریزی توسعه‌ی هر استان است. خلیج فارس به دلیل موقعیت استراتژیک خاص، نقش کلیدی در این امر دارد. جشنواره‌ی ملی خلیج فارس، هر ساله با هدف توسعه‌ی فرهنگی استان‌های کشور برگزار می‌شود. پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر جشنواره‌ی ملی فرهنگی خلیج فارس بر توسعه‌ی فرهنگی این استان، به روش توصیفی - تحلیلی صورت گرفت. جامعه‌ی آماری این پژوهش را ۱۰۰ نفر از کارشناسان و مدیران اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال ۱۳۹۶ تشکیل دادند که از این میان با استفاده از جدول مورگان و نمونه‌گیری تصادفی ساده، تعداد ۸۰ نفر حجم نمونه محاسبه شدند. ابزار پژوهش، پرسشنامه‌ی محقق ساخته در دو بخش متغیرهای جمعیت‌شناختی و گویه‌های تحقیق در ابعاد میراث فرهنگی، ورزش، گردشگری، محیط زیست، هنرهای تجسمی و موسیقی بود. روایی صوری و محتوایی ابزار پژوهش توسط اساتید متخصص، تأیید و پایایی این ابزار از طریق ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۶ برآورد شد. نتایج نشان می‌دهد که توسعه‌ی فرهنگ موسیقی با میانگین ۳/۸، بیشترین و توسعه‌ی فرهنگ محیط زیست با میانگین ۳/۱۵ کمترین تأثیر را دارد.

کلیدواژه‌ها: جشنواره‌ی خلیج فارس، توسعه‌ی فرهنگی، میراث فرهنگی، ورزش،

هنرهای تجسمی، محیط زیست، موسیقی.

۱- مقدمه و بیان مسأله

توسعه، پدیده‌ی عینی فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی است؛ اما برخلاف رشد، فرایندی پیچیده و چند بعدی دارد. امروزه مقوله‌ی توسعه دغدغه‌ی بسیاری از کشورهاست، ولی تعریفی که توافق عمومی در مورد آن وجود داشته باشد برای این مفهوم ارائه نشده‌است. اصولاً توسعه به منزله‌ی تغییر بنیادی در متغیرهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هر جامعه به شمار می‌رود و تحقیق در زمینه‌ی آن، مستلزم ایجاد هماهنگی بین ابعاد گوناگون توسعه است. توسعه حتماً باید جامع یعنی فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و ... و ریشه در فرهنگ داشته باشد. قرار نیست که کشورها فقط با یک فرهنگ غربی به توسعه برسند، می‌توان با فرهنگ‌های مختلف به توسعه رسید (شهبازی، ۱۳۹۱: ۱۰).

تغییرات اجتماعی - اقتصادی دهه‌های اخیر، فقدان تعادل منطقه‌ای و تمرکز بیش از حد امکانات در برخی نقاط و محرومیت دیگر نقاط را در پی داشته‌است. در نتیجه، برخی مناطق در مقایسه با سایر مناطق کشور عملکرد بهتری داشته و از رشد و توسعه‌ی مطلوب‌تری برخوردار بوده‌اند. برنامه‌ریزی برای توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان‌ها در قالب تدوین اسناد توسعه‌ی استانی، از جمله مهم‌ترین و اصلی‌ترین وظایف مدیریت کلان استان و شورای برنامه‌ریزی و توسعه‌ی هر استان است. موقعیت استراتژیک خاص استان هرمزگان به علت قرار گرفتن درحوزه‌ی خلیج فارس و دریای عمان و واقع شدن بر میادین نفت و گاز، در تدوین سند توسعه‌ی بخش انرژی این استان براساس شاخص‌های توسعه پایدار، توجه ویژه‌ای می‌طلبد (پویا، ۱۳۹۳: ۱۰۷).

گردشگری بزرگ‌ترین جنبش اجتماعی در زندگی انسان است که می‌تواند سرچشمه‌ی ژرف‌ترین نشانه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی باشد. گردشگری از پویاترین بخش‌های اقتصادی جهان است که برپایه‌ی پیش‌بینی سازمان جهانگردی، در چند سال آینده در صدر صنایع موجود در جهان خواهد بود. ایران از نظر تاریخی از کهن‌سال‌ترین کشورهای جهان به شمار می‌رود و از دیرباز دارای فرهنگی درخشان بوده‌است؛ به گونه‌ای که آن را از نخستین مراکز پیدایش فرهنگ بشری دانسته‌اند. آثار باستانی برجای مانده از شهرهای کرانه‌ی خلیج فارس، فرهنگی شش هزار ساله را در کرانه‌های این دریا نشان می‌دهد؛ بنابراین آن را می‌توان هم دریچه‌ای به دنیای گذشته دانست و هم دریچه‌ای به دنیای آینده (حسینی، ۱۳۷۷: ۳۹).

همان‌طور که ملاحظه شد در دوران معاصر و به ویژه در چند دهه‌ی گذشته، توسعه یکی از دغدغه‌های مهم و ذهنی نخبگان جوامع مختلف بوده‌است؛ در حالی که توسعه در کشورهای پیشرفته و غربی مراحل مختلفی چون اقتصاد توسعه، فرهنگ توسعه و نظایر آن را طی کرده، در کشورهای جهان سوم از جمله کشورهای اسلامی، رویکردها و نگاه‌های متفاوتی در قبال این پدیده اتخاذ شده‌است. در دوران معاصر و به ویژه در چند دهه‌ی گذشته، توسعه یکی از دغدغه‌های مهم و ذهنی نخبگان جوامع مختلف بوده‌است (آذربایجانی و قاضی‌عسکر، ۱۳۹۳: ۷۵).

باتوجه به اهمیت و موقعیت ژئوپلیتیکی خلیج فارس در کشور، ضرورت توجه به فرهنگ‌های غنی در آن سبب شد تا در این پژوهش به بررسی تأثیر جشنواره‌ی ملی- فرهنگی خلیج فارس در توسعه‌ی فرهنگ گردشگری استان هرمزگان (مطالعه موردی اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان هرمزگان) پرداخته شود. در این راستا هدف پژوهش حاضر، تعیین تأثیر جشنواره‌ی ملی- فرهنگی خلیج فارس بر توسعه‌ی فرهنگی گردشگری استان هرمزگان است. سؤال اصلی این پژوهش این است که با توجه به مطالب فوق، آیا جشنواره‌ی ملی- فرهنگی خلیج فارس بر توسعه‌ی فرهنگ گردشگری استان هرمزگان تأثیر دارد؟

۲- مبانی نظری

امروزه نقش فرهنگ در همه‌ی ابعاد توسعه‌ی اقتصادی به حدی بارز است که باید توسعه‌ی اقتصادی را بر پایه‌ی توسعه فرهنگ گذاشت. توزیع عادلانه‌ی منابع و امکانات اجتماعی، بعد فرهنگی دارد و مستلزم پذیرش اجتماعی ارزش‌های فرهنگی مانند عدالت اجتماعی، رفاه جمعی، مسئولیت جمعی، برادری و اخوت انسانی، قانون‌مندی و سایر ارزش‌های اجتماعی هم از جانب نخبگان و هم مردم عادی است.

بنابراین توسعه‌ی اجتماعی، ماهیتی فرهنگی داشته و مستلزم توسعه‌ی فرهنگی است؛ به طوری که بدون توسعه‌ی فرهنگی شاید به سختی بتوان شاهد توسعه‌ی اجتماعی بود. امروزه گردشگری نیز به عنوان یکی از مهم‌ترین صنایع توسعه‌ی فرهنگی، فرصت بزرگ فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی را برای کلان‌شهرها و مادر شهرهای جهانی از جمله کلان‌شهرهای ایران به وجود می‌آورد. این صنعت در ساختارهای فضایی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی عصر پسامدرن در جامعه‌ی حال حاضر شهری ایران بسیار با اهمیت است. بر اساس چنین ویژگی، امروزه گسترش فضاهای باز جمعی و ایجاد مراکز فراغتی و تفریحی مدرن، یکی از اهداف مهم برنامه‌ریزان مدیریت کلان‌شهرهای جامعه در حوزه‌ی گردشگری شهری است. موزه‌ها و کاخ‌ها با هدف آموزش، یادگیری، جمع‌آوری، محافظت، تحقیق و لذت بردن تأسیس شده‌اند، ولی در سال‌های اخیر نقش فرهنگی آنها اهمیت بیشتری یافته‌است. بیشتر سازمان‌ها و بنیادها در تلاشند برای ارزش بخشیدن به جامعه‌ی خود، گردشگری فرهنگی را توسعه دهند که در این میان، موزه‌ها به عنوان یکی از پایه‌های اصلی صنعت گردشگری خودنمایی می‌کند.

گردشگری فرهنگی به عنوان بخشی رو به رشد در صنعت گردشگری شناخته شده‌است. مجموعه‌های فرهنگی و موزه‌ها می‌توانند با دارا بودن مراکز مختلف، آثار تاریخی فراوان، طبیعت زیبا و وسعت زیاد، بستر مناسبی برای توسعه‌ی گردشگری فرهنگی و طبیعت‌گردی به وجود آورند. همچنین با شناخت قابلیت‌ها و امکانات مختلف فرهنگی، تاریخی و خدماتی و با به کارگیری توانمندی‌های نهفته در این مراکز، می‌توان به منظور توسعه‌ی فرهنگی موجبات توجه و جذب هر چه بیشتر گردشگر - چه گردشگر داخلی و چه خارجی - را فراهم ساخت.

موسیقی ایران از اندیشه‌ی اعتلا یافته‌ی فرزنانگان هنرمندی حکایت دارد که نه به طور

تصادفی بلکه در پرتو آگاهی‌های ژرف موسیقی‌شناسانه، آن را به غایتی ارجمند رسانده‌اند. موسیقی ایرانی از آفریده‌های اندیشه‌ی فرهنگ ایرانی است که با انحاء متفاوت، پیوندهای درونی خود را با آگاهی‌های تاریخ ایران محفوظ داشته‌است.

زبان موسیقی ایرانی، زبان احساس و اندیشه است. تا چه اندازه صورت و محتوای موسیقی ایران با توسعه‌ی فرهنگی یا مناسبات مادی و معنوی در تباین است، پرسشی است که راه تحقیق آن همیشه بر ما هموار خواهد بود (<http://anthropologyandculture.com>).

جشنواره‌ی ملی- فرهنگی خلیج فارس، تحت رهبری ایدئولوژیکی مرکز آن یعنی خلیج فارس قرار دارد؛ به گونه‌ای که این منطقه امروز به عنوان قلب جهان اسلام، هدایت تمام جریان‌های اسلامی را بر عهده گرفته‌است و خط‌دهنده‌ی تمامی حرکت‌های سیاسی- مذهبی و اسلامی در سراسر جهان به شمار می‌رود. از آنجا که تحولات بزرگ سیاسی- مذهبی جهان اسلام از این منطقه آغاز شده؛ از ابتدای پیدایش قدرت‌های جهانی و شکل‌گیری سیستم‌های بین‌المللی، بدین منطقه توجه ویژه‌ای شده‌است؛ به خصوص حوزه‌ی خلیج فارس که نقش قلب منطقه را بازی می‌کند. این توجه، روز به روز ابعاد گسترده‌تری به خود گرفته تا جایی که بر گستره‌ی آب‌های خلیج فارس و دریای عمان، به عنوان محور استراتژی‌های جهانی در قرن بیست و یکم تأکید شده‌است (عزتی، ۱۳۹۴: ۱۲۷).

۲-۱. توسعه‌ی فرهنگی و انواع آن

اصطلاح توسعه‌ی فرهنگی اولین بار توسط یونسکو، مطرح و دهه‌ی ۱۹۸۷ تا ۱۹۹۷، دهه‌ی توسعه فرهنگی نامیده شد. منظور از توسعه‌ی فرهنگی دو نوع سیاست‌گذاری است: یکی اینکه سیاست‌هایی اتخاذ شود که محصولات فرهنگی از انواع گوناگون در دسترس همه‌ی افراد یک جامعه قرار گیرد تا همگان بتوانند حد مناسبی از مصرف کالاهای فرهنگی را تجربه کنند (عباسی و جعفری، ۱۳۹۵: ۹۸).

نوع دیگر سیاست‌گذاری در زمینه‌ی توسعه‌ی فرهنگی، گسترده‌تر کردن مشارکت مردمی در تولید فرهنگی است. کالاهای فرهنگی برای اینکه بتوانند در حد لازم توزیع شوند، به تولید شدن نیاز دارند و تولید این کالا هم توسط مردم صورت می‌گیرد. ارتقای کیفیت زندگی انسان‌ها صرفاً از طریق مصرف کالاهای فرهنگی تحقق نمی‌پذیرد، بلکه تولید کالاهای فرهنگی نیز به ارتقای کیفیت زندگی انسان‌ها منجر می‌شود (همان: ۱۹).

نوع دیگری از توسعه‌ی فرهنگی، توسعه‌ی کیفی فرهنگ است که اهمیت فراوانی دارد. در این نوع توسعه، افزایش تولید و توزیع صرف کالاهای فرهنگی مد نظر نیست، بلکه مباحثی از قبیل کیفیت تولیدات فرهنگی، انسجام درونی نظام فرهنگی، رابطه‌ی میزان تولید و مصرف کالاهای فرهنگی با قوت و ضعف هویت انسان، چگونگی جامعه‌پذیری و درونی‌شدن فرهنگی، میزان انطباق تولید و توزیع کالاهای فرهنگی با حفظ محیط زیست، محتوای پیام‌ها و تولیدات رسانه‌ای و به طور کلی، رابطه‌ی میزان تولید و مصرف کالاهای فرهنگی با رشد و تعالی انسان و کیفیت زندگی مادی و معنوی او قابل توجه است (فراهانی و همکاران، ۱۳۹۵: ۹۴).

۲-۲- رابطه‌ی بین فرهنگ و توسعه

صاحب‌نظرانی چون وبر، مک‌کلند و پارسونز بر نقش بی‌دلیل ارزش‌ها و نگرش‌ها و به طور کلی فرهنگ در تحقیق توسعه تأکید کرده‌اند. توسعه‌ی فرهنگی فرایندی است که طی آن به ایجاد تغییراتی در حوزه‌های ادراکی، شناختی، ارزشی و گرایش انسان‌ها، قابلیت‌ها و باورها منجر می‌شود و شخصیت ویژه‌ای در آنها به وجود می‌آورد که حاصل این باورها و قابلیت‌ها، رفتارها و کنش‌های خاصی است مناسب با توسعه.

اما در این میان، نقش فرهنگ شاید برجسته‌تر از سایر حوزه‌ها باشد؛ به گونه‌ای که می‌توان گفت بخش فرهنگی یک جامعه می‌تواند توسعه‌ی سیاسی، اقتصادی و اجتماعی آن را تضمین کند. این ارزش‌ها، باورها و اعتقادات فرهنگی یک جامعه است که جهت‌ها و اولویت‌ها را در تمامی برنامه‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی تعیین می‌کند. بسیاری از تصمیمات کلان در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی بر مبنای ارزش‌ها و اعتقادات فرهنگی جامعه اتخاذ می‌شود (عبدی و کاوسی، ۱۳۹۳: ۵۲).

۲-۳- ابعاد توسعه‌ی فرهنگی

با توجه به گستره‌ی مفهومی وسیع و تنوع برداشت فرهنگی، توسعه‌ی فرهنگی را به ابعاد متشکل‌هایش در هشت بعد برخورداری فرهنگی، ابداع، تکثر، تعامل، مشارکت، شمول، وفاق و بازاندیشی فرهنگی شناسایی و بررسی شده‌است.

- برخورداری فرهنگی

برخورداری فرهنگی از ضرورت‌های توسعه‌ی فرهنگی جامعه، تحقق آرمان عدالت فرهنگی در میان همه‌ی افراد و گروه‌هاست. مقصود از برخورداری فرهنگی آن است که حداکثر افراد جامعه از سرمایه‌ی اجتماعی بالایی برخوردار هستند. منظور از اینکه ویژگی جامعه به لحاظ فرهنگی توسعه‌یافته باشد، آن است که عموم افراد آن تا حد امکان از سرمایه‌ی نسبتاً بالایی برخوردار باشند. توسعه‌ی فرهنگی متضمن آن است که حتی الامکان در دوره‌های جامعه‌پذیری ثانویه و آموزش عمومی، کاستی‌های نابرابری طبقاتی در دوره‌های جامعه‌پذیری اولیه جبران شود و همگان به سطح نسبتاً برابری از آگاهی‌های فرهنگی دست یابند. تحقق برخورداری فرهنگی در بعد عینی نیز مستلزم آن است که سرمایه‌های ارزشمند فرهنگی جامعه، با فرصت‌های برابر در اختیار همه‌ی قشرها قرار گیرد.

- ابداع فرهنگی

افزایش برخورداری‌های فرهنگی، خود زمینه‌ساز افزایش امکان ابداع فرهنگی در هر جامعه است. ابداع فرهنگی به امکان و توانایی نوآوری و خلاقیت فردی و جمعی در حوزه‌ی فرهنگ اشاره دارد. لازمه‌ی ابداع فرهنگی آن است که بیشتر افراد و گروه‌های موجود در جامعه از قابلیت و امکان بروز خلاقیت و نوآوری‌های فرهنگی برخوردار باشند.

- تکثر فرهنگی

هسته‌ی مشترک فرهنگی شامل مجموعه‌ای از نمادهاست که حتی الامکان همگان در خصوص آنها با یکدیگر حداقل توافق دارند. مراد ما از تکثر فرهنگی، امکان وجود روایت‌های مختلف فرهنگی در جامعه است. هسته‌ی مشترک فرهنگی نباید یک ویژگی خاص گرایانه

داشته باشد؛ به نحوی که همه‌ی افراد متعلق به یک جامعه، از امکان ارائه و پایبندی به مجموعه نمادین موردنظر خود در زمینه‌ی تفسیر و ارزشیابی هستی اجتماعی برخوردار باشند.

– تعامل فرهنگی

حضور فرهنگ‌های متکثر در جامعه بدون وجود شرایطی برای همزیستی مسالمت‌آمیز آنها – که خود مستلزم پذیرش «دیگران» متفاوت از نظر فرهنگی، به رسمیت شناختن آنها و میل به گفتگو با آنهاست – جامعه را از دستیابی به توسعه‌ی فرهنگی دور می‌سازد. همزیستی این فرهنگ‌های متکثر در کنار هم، مستلزم آن است که کنش‌گران پایبند به هر روایت فرهنگی، از دایره‌ی تنگ و محصور روابط خاص گرایانه به در آیند و با سایر خرده فرهنگ‌ها تعامل داشته باشند.

– مشارکت فرهنگی

مشارکت فرهنگی، به حضور و ایفای نقش فعالانه‌ی همه روایت‌های فرهنگی متکثر و تعامل در ساخت فرهنگ مشترک اشاره دارد و لازمه‌ی توسعه‌ی فرهنگی آن است که تعامل فرهنگی میان همه خرده فرهنگ‌ها و خرده روایت‌های موجود در جامعه، به مشارکت آنها در دستیابی به عناصر مورد وفاق در هسته‌ی فرهنگی مشترک بینجامد؛ به عبارت دیگر مراد ما از مشارکت فرهنگی، امکان بالقوه‌ی حضور همه گروه‌ها و خرده فرهنگ‌های متکثر موجود در جامعه برای تفاهم زیست جهانی بر سر قواعد و منابعی است که هسته‌ی فرهنگی مشترک را بنا می‌نهد.

– وفاق فرهنگی

وفاق فرهنگی به همدلی، همراهی و موافقت درونی افراد جامعه نسبت به فرهنگ مشترک اشاره دارد. هنگامی که خود افراد، فعالانه در شکل‌گیری این مجموعه‌ی نمادین مشارکت داشته باشند، از همدلی بیشتری نسبت به فرهنگ مشترک برخوردار خواهند بود. این وفاق در صورتی واقع می‌شود که امکان تحقق برخورداری از سرمایه‌ی فرهنگی، خلاقیت فرهنگی، ابراز وجود روایت‌های فرهنگی، تعامل خرده فرهنگ‌ها و مشارکت آنها با هم برای همگان مهیا باشد.

– شمول فرهنگی

شمول فرهنگی، خصوصیتی از جمله ویژگی‌های هسته فرهنگی مشترک است. بر مبنای اصل شمول، عناصر تشکیل‌دهنده‌ی هسته‌ی فرهنگی مشترک باید قابلیت در بر گرفتن همه‌ی اعضای جامعه را داشته باشند؛ اما وفاق فرهنگی به درجه‌ای اشاره دارد که کنش‌گران از لحاظ درونی با فرهنگ مشترک، احساس همدلی می‌کنند و آن را متعلق به خود می‌دانند. از آنجا که فرایند ایجاد و تغییر هسته‌ی فرهنگی مشترک، از راه مشارکت مبتنی بر تفاهم به انجام می‌رسد، فرض بر آن است که اصول فرهنگی شکل گرفته، با در نظر گرفتن اقتضائات و مطالبات همه‌ی افراد و گروه‌ها ایجاد می‌شود و دارای حد قابل قبولی از شمول اجتماعی خواهد بود.

۱- بازاندیشی فرهنگی

در طرح فوق، هر یک از متغیرها با دیگری ارتباط معناداری دارد. یک روایت نظری، شکل‌گیری هسته‌ی فرهنگی به شکلی دموکراتیک و توسعه‌یافته را تبیین می‌کند. اما باید توجه داشت که شکل‌گیری هسته‌ی مشترک فرهنگی از طریق این فرایند، پایان راه نیست. بر این اساس، فرهنگ مشترک شکل گرفته در فرایند فوق نیز نمی‌تواند ثابت و پایدار بماند؛ بنابراین، هر جامعه‌ی توسعه‌یافته باید حایز عناصری فرهنگی باشد که هر لحظه، امکان بازاندیشی در عناصر تشکیل دهنده‌ی فرهنگ مشترک را برای کنش‌گران فراهم کند (اجتهادنژاد و اجلالی، ۱۳۹۳: ۳۸).

۲- نقش گردشگری در توسعه‌ی فرهنگی

براساس معانی عام، گردشگری به فعالیت‌های گردشگران و کسانی که تسهیلاتی برای آنها فراهم می‌کنند، اطلاق می‌شود. گردشگر نیز کسی است که به گردش و گشت و گذار می‌رود و در پی دیدن مناظر مختلف است.

به عقیده‌ی پل روبر، گردشگری عمل مسافرت کردن و رفتن به جایی غیر از مکان همیشگی و متعارف زندگی به منظور لذت بردن است، حتی اگر این کار با جابه‌جایی کوچکی همراه باشد، یا هدف اصلی آن غیر از تفنن و لذت‌جویی باشد. گردشگر نیز کسی است که این کار را انجام می‌دهد؛ یعنی به دلیل کنجکاوی یا فراغت، لذت بردن و تفرج یا به منظور ادعای اینکه «مسافرت» کرده‌است، به مسافرت می‌رود (محلای، ۱۳۸۰: ۲).

گردشگری صنعتی است که با توسعه‌ی فرهنگی رابطه‌ی مستقیمی دارد. توسعه‌ی گردشگری نیازمند آگاهی و شناخت کافی از مسائل و عوامل مؤثر اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است. بدون آگاهی از امکانات موجود در هر منطقه، امکان برنامه‌ریزی و پیش‌بینی علمی و اصولی وجود نخواهد داشت. درواقع شناخت توان‌های طبیعی، اقتصادی، اجتماعی و غیره در هر منطقه، به کسی که عمل برنامه‌ریزی را اجرا می‌کند، این امکان را می‌دهد تا براساس وضع موجود و توان‌های منطقه، توسعه‌ی فرهنگی و جهت آن را شناسایی کند. کشور ایران با دارابودن جاذبه‌های غنی تاریخی و جغرافیایی، کشوری مستعد برای جذب گردشگران خارجی است. یکی از انگیزه‌هایی که گردشگران را به شهر جذب می‌کند، شاخص‌های فرهنگی آن شهر است. به این ترتیب شهری که برای برنامه‌های فرهنگی از جمله فستیوال‌ها و نمایشگاه‌ها آمادگی پیدا می‌کند، زمینه‌ی توسعه‌ی فرهنگی خود را فراهم می‌سازد و البته به تسهیل جریان‌های مولد اقتصادی نیز منجر می‌شود. استان هرمزگان را می‌توان از جمله مکان‌هایی دانست که نقشی با شاخص‌های فرهنگی - توریستی دارد. صنعت گردشگری می‌تواند با جذب گردشگر، زمینه‌ی رشد و توسعه‌ی فرهنگی و اقتصادی جوامع و ساکنان بومی را فراهم سازد و در پی آن به افزایش سطح رفاه عمومی منجر شود، بدون اینکه تخریب و دگرگونی محیط‌های جغرافیایی چندان را در پی داشته باشد. یکی از اجزای صنعت گردشگری، اکوتوریسم است (دهخدا، ۱۳۹۳: ۳۷۳).

۲-۵ نقش موسیقی در توسعه‌ی فرهنگی

موسیقی در همه‌ی جوامع، بیانگر فرهنگ بومی هر منطقه است که از آداب و رسوم

دینی و مذهبی آنان نیز نشأت می‌گیرد. در واقع، موسیقی هر ملت معرف فرهنگ آن است و توسعه‌ی فرهنگی با موسیقی رابطه‌ای بسیار تنگاتنگ دارد. در ابتدا شاید این موسیقی بود که از فرهنگ مردم نشأت می‌گرفت و آینه‌ای از آداب و رسوم و اتفاقات زمان خود بود؛ اما به مرور و با گذشت زمان، کم‌کم بخشی از فرهنگ هر مرز و بومی شد و به عنوان رکنی از ارکان جامعه، بر فرهنگ تأثیر انکارناپذیری گذاشت (عمید، ۱۳۹۴: ۱۹۸).

تأثیرپذیری موسیقی و فرهنگ بر یکدیگر متقابل است، اینکه کدام یک بر دیگری تأثیر بیشتری دارد امری نسبی است و به عوامل مختلفی بستگی دارد. موسیقی از احساس افراد سرچشمه می‌گیرد، پس به سادگی بر احساسات آنها تأثیر می‌گذارد و در صورت برخورداری از جذابیت و خلاقیت کافی، به مرور در جامعه جریان می‌یابد، بر سطح وسیع‌تری تأثیر می‌گذارد و فرهنگ را دستخوش تغییراتی هر چند اندک می‌کند. این تغییرات کوچک در طی زمان رشد کرده و تغییرات اساسی را در هر فرهنگی شکل می‌دهد (Rondinelli, 2016:53).

۲-۶- توسعه‌ی فرهنگ زیست‌محیطی و نقش آن در توسعه‌ی فرهنگی

به کارگیری ابزارهای فرهنگی برای فراهم کردن تغییر در دانش، ارزش‌ها، رفتار و به طور کلی شیوه‌ی زندگی اجتناب‌ناپذیر است. محیط‌زیست سامانه‌ای تعریف می‌شود که انسان، طبیعت و فرهنگ، عناصر تشکیل دهنده‌ی آن هستند؛ بنابراین، تغییر نگرش و رفتار جامعه در زمینه‌ی ارزش و اهمیت محیط‌زیست، برای ادامه‌ی حیات بشری امری ضروری است. برای رسیدن به توسعه در زمینه‌ی فرهنگ زیست‌محیطی، راهکارهایی وجود دارد: آموزش‌های همگانی در کلیه‌ی سطوح سنی، آموزش‌های تخصصی زیست‌محیطی، تشویق عوامل فعال در امر حفاظت از محیط‌زیست، سیاست‌گذاری و بسترسازی مناسب، گسترش تحقیقات زیست‌محیطی، حمایت از تشکلهای غیر دولتی زیست‌محیطی، وضع قوانین و مقررات محکم برای حفظ محیط‌زیست، اعمال نظارت و مجازات صنایع و افراد آلاینده، استفاده از وسایل ارتباط جمعی مانند تلویزیون، رادیو و مطبوعات در آگاهی دادن به عامه‌ی مردم، زنده نمودن باورها و آداب و رسوم زیست‌محیطی گذشتگان و در نهایت به وجود آوردن رسوم جدید در زمینه‌ی حفظ محیط‌زیست منطبق با شرایط اجتماعی و فرهنگی (پویا، ۱۳۹۳: ۵۴).

۳- مروری بر شکل‌گیری جشنواره‌ی فرهنگی - هنری خلیج فارس

در راستای اعتلای جایگاه فرهنگ کشور با هدف صیانت از نام پاینده‌ی خلیج فارس و تاریخ، فرهنگ و هنر کهن منطقه به عنوان زیربنای اساسی، در سال ۱۳۸۸ با پیشنهاد این اداره کل و موافقت وزیر محترم وقت، برگزاری «جشنواره‌ی بین‌المللی فرهنگی - هنری خلیج فارس در دستور کار کارگروه فرهنگ و هنر دوره‌ی سوم سفر هیأت محترم دولت وقت به استان قرار گرفت و جشنواره علاوه بر برخورداری از توجه ویژه‌ی مردم و مسئولان، از مصوبات دولت وقت نیز بهره‌مند شد و اجرای آن طبق بند «ی» ماده‌ی دوم مصوبه‌ی شماره ۲۶۱۵۱۷/۴۴۵۶ مورخ ۲۶/۱۲/۸۸ هیأت محترم وزیران، طی جلسه‌ی مورخ ۲۰/۱۲/۸۸ در مرکز استان هرمزگان تصویب شد.

۱-۳- اهداف جشنواره

این جشنواره در حقیقت مسیر مشاهده‌ی مصادیق عینی فرهنگ و تعریف درون مایه‌های آن بود تا با استفاده از تماس ابزارها و خدمات متنوع و روزآمد فرهنگی - هنری در قالب‌های مختلف شعر، داستان، تئاتر، نمایش، هنرهای تجسمی، نرم افزار، رسانه‌های مکتوب و دیجیتالی و ... این ظرفیت عالی را در ظرف استعداد‌های این عرصه برای پاسداشت هویت ملی خلیج فارس و حول محور صیانت، تقویت و تعالی داشته‌ها و بایدهای تاریخ سرزمین‌مان به ظهور رساند و معرفی کند.

۱- گسترش فعالیت‌های فرهنگی، هنری در راستای پاسداری از هویت ملی و بین‌المللی خلیج فارس مظهر صلح و دوستی؛

۲- ارتقای سطح تعاملات فرهنگی - هنری با کشورهای همسایه؛

۳- شناسایی، معرفی و گرامی‌داشت تولیدکنندگان و پدیدآورندگان برتر آثار فاخر فرهنگی، ادبی و هنری، علمی، پژوهشی و تاریخی مرتبط و کمک به تولید و انتشار گسترده‌ی این آثار؛

۴- تجلیل از پایداری و مرزبانی مردم ایران اسلامی از خلیج فارس؛

۵- بزرگداشت شهدای خلیج فارس؛

۶- نمایاندن چهره‌ی استعمارگران و نفی سلطه‌ی بیگانه در منطقه‌ی خلیج فارس.

۴- پیشینه‌ی تحقیق

آذربایجانی و قاضی‌عسگر در سال (۱۳۹۳) در پژوهش خود با عنوان «بررسی عوامل مؤثر در توسعه‌ی توریسم فرهنگی»، بیان کردند که توریسم فرهنگی آن بخش از جریان گردشگری است که به جذابیت‌های فرهنگی خاص توجه می‌کند. این جنبه‌های جذابیت، متفاوتند و شامل کارهای انجام شده، موزه‌ها و نمایشگاه‌ها است. طبق آمار سازمان جهانی گردشگری، ۳۷ درصد گردشگری بین‌المللی با انگیزه‌ی فرهنگی است و به طور چشمگیری این فرایند در حال افزایش است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که از نظر کارشناسان، توسعه‌ی صنعت توریسم مهم‌ترین عامل ایجاد امنیت و توسعه‌ی زیرساخت‌ها و تأسیسات اقامتی و حمل و نقلی است.

شرافت چالشتری نیز در سال (۱۳۹۴) در پژوهشی به بررسی نقش برگزاری نمایشگاه‌ها و جشنواره‌ها و تأثیر اقتصادی آن بر توسعه‌ی گردشگری (بررسی موردی جشنواره‌ی شهر برفی) پرداخت. او معتقد است که امروزه اهمیت برپایی نمایشگاه‌ها و جشنواره‌ها در توسعه‌ی اقتصاد جهانی، روز به روز در حال افزایش است؛ به طوری که بر اساس بررسی‌های اجرا شده، برپایی نمایشگاه‌ها هر ساله حداقل ۳۰۰ میلیارد دلار درآمد را به طور مستقیم برای اقتصاد جهانی به همراه دارد. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که بین برپایی جشنواره‌ها و نمایشگاه‌ها و توسعه‌ی گردشگری و توریسم بازرگانی، رابطه‌ی متقابلی وجود دارد.

بورگاتا^۱ و همکاران در سال (۲۰۱۶) در پژوهشی به تحقیقاتی پیرامون تأثیر برگزاری جشنواره‌ها، رویدادها و آیین‌های قومی - فرهنگی در ارتقای گردشگری نیوزیلند پرداختند.

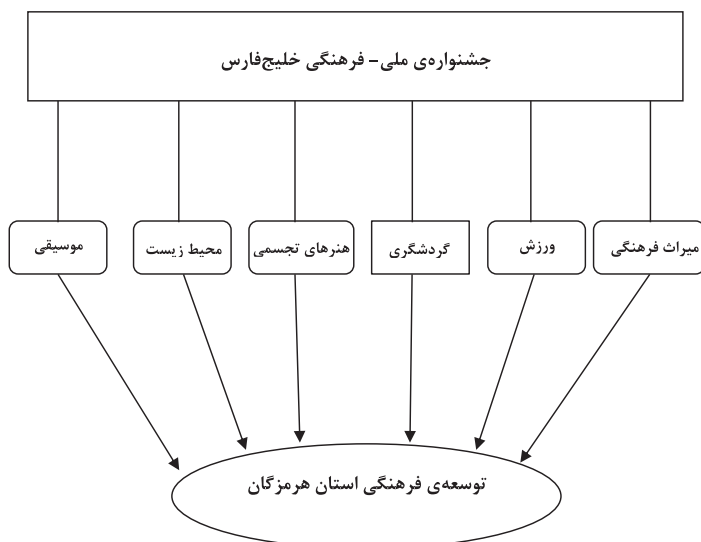
در این پژوهش، مقوله‌ی جشنواره‌ها، رویدادها، آیین‌ها و نمایشگاه‌ها و تأثیر آن در جذب و ارتقای گردشگری نیویزیلند بررسی شد. پرسشنامه‌ای برای همه‌ی فعالان طراحی شد، همچنین با توجه به آزمون فرضیه‌ها و نتیجه‌گیری، روابط بین فرضیه‌ها تأیید و تأثیر تمامی آنها در روند جشنواره‌ها ثابت شد.

ادگل^۱ در سال (۲۰۱۵)، در پژوهشی به بررسی نقش فرهنگ و هویت میراث فرهنگی در توسعه‌ی فرهنگی شهری پرداخت. در این پژوهش، پیوند و تعامل میان ارزش‌های تاریخی و فرهنگی با توسعه‌ی کالبدی - فضایی و بسط آن به یکی از محورهای توسعه‌ی فرهنگی بررسی می‌شود. روش پژوهش از نوع توصیفی بود. حاصل این پژوهش این است که در توسعه‌ی فرهنگی کشورها، فرهنگ و میراث فرهنگی نقش مهمی دارد.

اسمیت^۲ در سال (۲۰۱۴) با هدف بررسی توسعه‌ی فرهنگ زیست محیطی و نقش آن در توسعه‌ی فرهنگی، به اجرای پژوهشی پرداخت. او با استفاده از روش پژوهش توصیفی - تحلیلی به این نتیجه دست یافت که توسعه به آلودگی و تخریب محیط زیست منجر نخواهد شد و سرآغاز هر تحولی در جامعه، به طور عمده مسئولان آن جامعه هستند. مسئولان جامعه باید ابتدا توجیه شوند و آموزش‌های لازم در زمینه‌ی محیط زیست را کسب کنند. پس از آن است که عملکرد آنان می‌تواند به تزریق روح حفاظت از محیط زیست در کل جامعه منجر شود و حرکتی پر شور در این زمینه ایجاد سازد.

- مدل مفهومی تحقیق

نمونه مدل اندازه‌گیری مقایسه‌ی عوامل مؤثر بر توسعه‌ی جشنواره‌ی خلیج فارس

منبع: محقق ساخته برآمده از ادبیات پژوهش

1. Edgell
2. Smith

۵- جامعه‌ی آماری و نمونه

جامعه‌ی آماری، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان هرمزگان و حجم نمونه‌ی این تحقیق، مشمول مدیران، کارکنان و کارشناسان این اداره کل در نظر گرفته شده‌است. تعداد نمونه‌های این پژوهش، ۸۰ نفر است که از آنها برای پرسش استفاده شده‌است.

جدول ۱: ضریب همبستگی پیرسون در فرضیه‌ی اصلی

	جشنواره‌ی ملی- فرهنگی	توسعه‌ی فرهنگی
Pearson Correlation	۱	۰,۷۶۶**
Sig. (2-tailed)		۰,۰۰۰
N	۸۰	۸۰
Pearson Correlation	۰,۷۶۶**	۱
Sig. (2-tailed)	۰,۰۰۰	
N	۸۰	۸۰

مقدار سطح معناداری فرضیه‌ی اصلی کمتر از ۰/۰۵ است؛ بنابراین بین جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس و توسعه‌ی فرهنگی استان هرمزگان، رابطه‌ی معناداری وجود دارد. پس می‌توان گفت که فرضیه‌ی اصلی، تأیید و فرض صفر آن رد می‌شود. مقدار و علامت ضریب این آزمون نیز جهت و قدرت رابطه را نشان می‌دهد. از آنجایی که علامت ضریب مثبت است؛ بنابراین، بین جشنواره ملی - فرهنگی خلیج فارس و توسعه‌ی فرهنگی استان هرمزگان رابطه‌ی مستقیم و مثبتی وجود دارد. پس می‌توان گفت که جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس بر توسعه‌ی فرهنگی استان هرمزگان تأثیر دارد.

جدول ۲: ضریب همبستگی پیرسون در فرضیه‌ی اول

	جشنواره‌ی ملی- فرهنگی	توسعه‌ی فرهنگی
Pearson Correlation	۱	۰,۴۳۸**
Sig. (2-tailed)		۰,۰۰۰
N	۸۰	۸۰
Pearson Correlation	۰,۴۳۸**	۱
Sig. (2-tailed)	۰,۰۰۰	

همان طور که در جدول بالا مشاهده می‌شود، مقدار سطح معناداری فرضیه‌ی اول کمتر از ۰/۰۵ است؛ از این رو، بین جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس و توسعه‌ی میراث فرهنگی استان هرمزگان رابطه‌ی معناداری وجود دارد. پس می‌توان گفت که فرضیه‌ی اول تأیید و فرض صفر آن رد می‌شود. از آنجایی که علامت ضریب مثبت است؛ از این رو، بین جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس و توسعه‌ی میراث فرهنگی استان هرمزگان رابطه‌ی مستقیم و مثبتی وجود دارد. پس می‌توان گفت که جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس بر توسعه‌ی میراث فرهنگی استان هرمزگان تأثیر دارد.

جدول ۳: ضریب همبستگی پیرسون در فرضیه‌ی دوم

	جشنواره‌ی ملی-فرهنگی	توسعه‌ی فرهنگی
Pearson Correlation	۱	۰.۴۲۷**
Sig. (2-tailed)		۰.۰۰۰
N	۸۰	۸۰
Pearson Correlation	۰.۴۲۷**	۱
Sig. (2-tailed)	۰.۰۰۰	
N	۸۰	۸۰

همان طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، مقدار سطح معناداری فرضیه‌ی دوم کمتر از ۰/۰۵ است؛ از این رو، بین جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس و فرهنگ ورزش استان هرمزگان رابطه‌ی معناداری وجود دارد. با توجه به داده‌های جدول می‌توان گفت که فرضیه‌ی دوم تأیید می‌شود و فرض صفر آن رد. از آنجایی که علامت ضریب مثبت است؛ بنابراین، بین جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس و فرهنگ ورزش استان هرمزگان، رابطه‌ی مستقیم و مثبتی وجود دارد. پس می‌توان گفت که جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس بر فرهنگ ورزش استان هرمزگان تأثیر دارد.

جدول ۴: ضریب همبستگی پیرسون در فرضیه‌ی سوم

	جشنواره‌ی ملی-فرهنگی	توسعه‌ی فرهنگی
Pearson Correlation	۱	۰.۴۷۲**
Sig. (2-tailed)		۰.۰۰۰
N	۸۰	۸۰
Pearson Correlation	۰.۴۷۲**	۱
Sig. (2-tailed)	۰.۰۰۰	
N	۸۰	۸۰

همان طور که در جدول بالا مشاهده می‌شود، مقدار سطح معناداری فرضیه‌ی سوم کمتر از ۰/۰۵ است؛ از این رو، بین جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس و توسعه‌ی فرهنگ گردشگری در استان هرمزگان، رابطه‌ی معناداری وجود دارد. پس فرضیه‌ی سوم تأیید می‌شود و فرض صفر آن رد. مقدار و علامت ضریب این آزمون نیز جهت و قدرت رابطه را نشان می‌دهد. از آنجایی که علامت ضریب مثبت است نتیجه این‌که بین جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس و توسعه‌ی فرهنگ گردشگری استان هرمزگان، رابطه‌ی مستقیم و مثبتی وجود دارد. پس می‌توان گفت که جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس بر توسعه‌ی فرهنگ گردشگری در استان هرمزگان تأثیر دارد.

جدول ۵: ضریب همبستگی پیرسون در فرضیه چهارم

	جشنواره‌ی ملی-فرهنگی	توسعه‌ی فرهنگی
Pearson Correlation	۱	۰.۳۵۹**
Sig. (2-tailed)		۰.۰۰۱
N	۸۰	۸۰
Pearson Correlation	۰.۳۵۹**	۱
Sig. (2-tailed)	۰.۰۰۱	
N	۸۰	۸۰

همان‌طور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، مقدار سطح معناداری فرضیه‌ی چهارم کمتر از ۰/۰۵ است؛ از این رو، بین جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس و توسعه‌ی فرهنگ هنرهای تجسمی در استان هرمزگان، رابطه‌ی معناداری وجود دارد. می‌توان گفت که فرضیه‌ی چهارم تأیید می‌شود و فرض صفر آن رد. مقدار و علامت ضریب این آزمون نیز جهت و قدرت رابطه را نشان می‌دهد. از آنجایی که علامت ضریب مثبت است؛ از این رو، رابطه‌ی مستقیم و مثبتی بین جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس و توسعه‌ی فرهنگ هنرهای تجسمی استان هرمزگان وجود دارد. پس می‌توان گفت که جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس بر توسعه‌ی فرهنگ هنرهای تجسمی در استان هرمزگان تأثیر دارد.

جدول ۶: ضریب همبستگی پیرسون در فرضیه‌ی پنجم

	جشنواره‌ی ملی-فرهنگی	توسعه‌ی فرهنگی
Pearson Correlation	۱	۰.۳۱۵**
Sig. (2-tailed)		۰.۰۰۴
N	۸۰	۸۰
Pearson Correlation	۰.۳۱۵**	۱
Sig. (2-tailed)	۰.۰۰۴	
N	۸۰	۸۰

همان‌طور که در جدول ۶ مشاهده می‌شود، مقدار سطح معناداری فرضیه پنجم کمتر از ۰/۰۵ است؛ از این رو، بین جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس و توسعه‌ی فرهنگ محیط زیست استان هرمزگان، رابطه‌ی معناداری وجود دارد. پس می‌توان گفت که فرضیه‌ی پنجم تأیید می‌شود و فرض صفر آن رد. مقدار و علامت ضریب این آزمون نیز جهت و قدرت رابطه را نشان می‌دهد. از آنجایی که علامت ضریب مثبت است، رابطه‌ی مستقیم و مثبتی بین جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس و توسعه‌ی فرهنگ محیط زیست استان هرمزگان وجود دارد. پس می‌توان گفت که جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس بر توسعه‌ی فرهنگ محیط زیست استان هرمزگان تأثیر دارد.

جدول ۷: ضریب همبستگی پیرسون در فرضیه ششم

	جشنواره‌ی ملی-فرهنگی	توسعه‌ی فرهنگی
Pearson Correlation	۱	۰.۴۴۶**
Sig. (2-tailed)		۰.۰۰۰
N	۸۰	۸۰
Pearson Correlation	۰.۴۴۶**	۱
Sig. (2-tailed)	۰.۰۰۰	
N	۸۰	۸۰

همان طور که در جدول ۷ مشاهده می‌شود، مقدار سطح معناداری فرضیه‌ی ششم کمتر از ۰/۰۵ است؛ از این رو، بین جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس و توسعه‌ی فرهنگ موسیقی استان هرمزگان، رابطه‌ی معناداری وجود دارد. پس فرضیه‌ی ششم تأیید می‌شود و فرض صفر آن رد. مقدار و علامت ضریب این آزمون نیز جهت و قدرت رابطه را نشان می‌دهد. از آنجایی که علامت ضریب مثبت است؛ از این رو، بین جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس و توسعه‌ی فرهنگ موسیقی استان هرمزگان، رابطه‌ی مستقیم و مثبتی وجود دارد. پس می‌توان گفت که جشنواره ملی - فرهنگی خلیج فارس بر توسعه‌ی فرهنگ موسیقی استان هرمزگان تأثیر دارد.

جدول شماره ۲: خلاصه نتایج بر اساس میزان تاثیر متغیر ها بر توسعه فرهنگی

ردیف	فرضیه	میانگین	میزان تأثیر	نتیجه
۱	جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس بر توسعه‌ی فرهنگ ورزش استان هرمزگان تأثیر دارد.	۰,۱۶۸	بسیار زیاد	تایید
۲	جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس بر توسعه‌ی فرهنگ گردشگری استان هرمزگان تأثیر دارد.	۰,۱۵۷	زیاد	تایید
۳	جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس بر توسعه‌ی میراث فرهنگی استان هرمزگان تأثیر دارد.	۰,۱۴۸	متوسط	تایید
۴	جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس بر توسعه‌ی فرهنگ موسیقی استان هرمزگان تأثیر دارد.	۰,۱۴۶	متوسط	تایید
۵	جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس بر توسعه‌ی فرهنگ هنرهای تجسمی استان هرمزگان تأثیر دارد.	۰,۱۲۹	ضعیف	تایید
۶	جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس بر توسعه‌ی فرهنگ محیط زیست استان هرمزگان تأثیر دارد.	۰,۱۲۶	ضعیف	تأیید
۷	جشنواره‌ی ملی - فرهنگی خلیج فارس بر توسعه‌ی فرهنگی استان هرمزگان تأثیر دارد.	۰,۰۹۱	خیلی ضعیف	تایید

نتیجه‌گیری

به نظر می‌رسد موضوع تغییر نگاه به جشنواره‌ی خلیج‌فارس از بعد میراث فرهنگی، همچنان از اولویت به سزایی برخوردار است. کلیه‌ی فعالیت‌های مرتبط با توسعه‌ی میراث فرهنگی در جشنواره‌ی خلیج فارس، باید برای مردم و مسئولان تبیین شود. میراث فرهنگی تنها یک موضوع مطلوب یا مهم نیست، بلکه باید میراث فرهنگی را به رسمیت شناخت و محترم شمرد. در واقع، توسعه‌ی میراث فرهنگی در جشنواره‌ی خلیج فارس، بستر و پایه‌ی هر برنامه‌ریزی مربوط به توسعه‌ی گردشگری است و هیچ رفتاری در توسعه نمی‌تواند بدون تکیه بر میراث فرهنگی شکل گیرد. سازمان میراث فرهنگی باید با فعالیت‌هایش در ابعاد مختلف باستان‌شناسی، مردم‌شناسی، توسعه‌ی موزه‌ها و معرفی میراث، چنین بستری را در جامعه فراهم سازد و این تعامل را با جشنواره‌ی خلیج‌فارس و توسعه‌ی فرهنگی استان هرمزگان ایجاد کند.

به نظر نگارنده با وجود توانمندی استان هرمزگان در زمینه‌ی گردشگری، متأسفانه تاکنون به جایگاه شایسته‌ای در این صنعت دست نیافته‌است. جشنواره‌ی خلیج‌فارس نیز نتوانسته راهکاری برای برطرف نمودن چالش‌های پیش روی این صنعت در استان هرمزگان باشد. در نتیجه، به کاربردن تبلیغات وسیع با استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات برای شتاب دادن به توسعه‌ی فرهنگ گردشگری خلیج‌فارس، ضروری به نظر می‌رسد.

توسعه‌ی هنر در جامعه می‌تواند به کاهش آسیب‌های اجتماعی شود. به تجربه ثابت شده است که توسعه هنر و گرایش جوانان به رشته‌های هنری موجب کاهش آسیب‌های اجتماعی منجر شود. دولت‌ها می‌توانند با جلب مشارکت گسترده‌ی جوانان، زمینه‌ی فعالیت‌های اجتماعی، فرهنگی و هنری را فراهم سازند. گرایش جوانان به فضاها و مکان‌های سالم، از میزان آسیب‌های اجتماعی می‌کاهد و سطح آگاهی و نشاط عمومی را نیز ارتقاء می‌دهد.

در روزگار بحران هویت، یکی از راه‌های حفظ هویت فرهنگی، بازگشت به آیین‌ها و آداب و رسوم سنتی و فولکوریک است. موسیقی محلی در حفظ میراث فرهنگی گذشتگان نقش بسیاری ایفا می‌کند و در این میان، باورها و آداب و رسوم چون بخشی از فرهنگ جامعه، پیوندهای عمیقی با موسیقی محلی دارد.

گسترش موسیقی بومی استان هرمزگان به وحدت میان نسل‌ها منجر می‌شود و می‌تواند به انسجام بیشتر جامعه‌ی امروز کمک کند. موسیقی و موسیقی نواحی، موسیقی سنتی و موسیقی فولکور، پرچم فرهنگ ایران است و جشنواره‌ی موسیقی خلیج‌فارس نیز در توسعه‌ی فرهنگ موسیقی استان تأثیر زیادی دارد.

موسیقی می‌تواند گامی در توسعه‌ی فرهنگ مناطق باشد. در روزگار بحران هویت یکی از راه‌های حفظ هویت فرهنگی، بازگشت به آداب و رسوم سنتی است. توسعه‌ی فرهنگی وقتی اتفاق می‌افتد که فرهنگ و سرآمدن فرهنگی یک جامعه از توان جذب و هضم همه‌ی ابعاد پیشرفت و توسعه را داشته باشد و به عبارت دیگر، همه‌ی پیشرفت‌ها در متن و بطن فرهنگ رخ دهد. توسعه‌ی فرهنگی، ویژگی ملی دارد و در درون هر کشور و جامعه‌ی خاص

اجرا می‌شود؛ به عبارت دیگر، هر کشور در جامعه می‌تواند مبتنی بر سنت‌های تاریخی خود، توسعه‌ی فرهنگی خاصی را به همراه داشته باشد.

توسعه‌ی فرهنگی در ایران با موانع متعددی همچون آسیب‌های هویتی و فرهنگی، فقدان روحیه‌ی فردگرایی و در معنای اصالت فردیت، فقدان شرایط تکثر فکری و فرهنگی و ضعف سرمایه‌ی فکری و فرهنگی مواجه است. مسلماً چنین پدیده‌ای می‌تواند در فقدان توسعه‌ی اجتماعی خلیج فارس نقش اساسی داشته باشد.

یکی از عوامل مؤثر در توسعه‌ی فرهنگی - گردشگری خلیج فارس، میراث فرهنگی است که شامل مواردی مانند بناها، مکان‌ها، آثار هنری و مصنوعات و نظیر آنها و آثار انسان‌ها یا طبیعت است که به غنای میراث اجتماعی در جامعه منجر می‌شود. از سوی دیگر موج جدید فناوری در سال‌های اخیر، تأثیرات دوسویه‌ای بر توسعه‌ی گردشگری داشته‌است. همچنین قدرت ارتباطی از طریق اینترنت، امکان هماهنگی، کنترل، عملیات بهتر و اطلاع‌رسانی مناسب را فراهم ساخته‌است.

در این میان جشنواره‌ی خلیج فارس به رغم برخورداری از توان‌های فرهنگی و تاریخی غنی همراه با زیر ساخت‌های مناسب، تاکنون نتوانسته‌است به نحوی مطلوب از این قابلیت‌ها استفاده کند.

در مجموع، توسعه‌ی فرهنگی خلیج فارس را می‌توان فرایند ارتقای شئون گوناگون فرهنگ استان هرمزگان در راستای اهداف مطلوب دانست که زمینه‌ساز رشد و تعالی انسان‌ها خواهد شد. منظور از شئون گوناگون فرهنگ، نگرش‌ها، ارزش‌ها، هنجارها، قوانین و آداب و رسوم است.

پیشنهادهایی برای تأثیرگذاری بیشتر بر توسعه‌ی فرهنگی جشنواره:

۱- کلیت این جشنواره بسیار خوب و لازم است. مهم‌تر از آن این است که توسعه‌ی متوازن این جشنواره در حوزه‌های مختلفی که مغفول مانده نیز قابل توجه قرار گیرد. بنابراین باید با به کارگیری ظرفیت‌های عظیم انسانی، زمینه‌ی بروز خلاقیت بالقوه را فراهم ساخت تا با دستی پر به فعالیت‌های برون مرزی وارد شد.

۲- برای بهتر شدن و کیفی شدن برنامه‌ها باید براساس طبقه‌بندی در برنامه‌ریزی نوع حرفه‌های فرهنگی و هنری طی چند روز و با معرفی دقیق در حوزه‌های فرهنگی، هنری، علمی و اجتماعی برگزار و مدت جشنواره نیز در یک روز خلاصه شود.

۳- استفاده از جغرافیای خلیج فارس در مقاطع تحصیلی از ابتدایی تا چند واحد دانشگاهی به صورت اجباری.

۴- کارها و برنامه‌های هنری بیشتری در این زمینه اجرا شود.

۵- استفاده از نام خلیج فارس به عنوان هویتی ملی در ایران و جهان.

۶- اجرای برنامه‌هایی برای جذب نوجوانان و جوانان با هدف شناساندن و معرفی خلیج فارس.

۷- دعوت از مهمانان و تاریخ‌شناسان خارجی و تبلیغات وسیع در زمینه‌ی جشنواره در فضای بیرونی و مکان‌های خاص مثل قلعه‌ی پرتغالی‌ها هرمز و مکان‌هایی که به نوعی با روز ملی خلیج فارس ارتباط نزدیک دارد. همچنین باید از المان‌های فرهنگی و اجرا و خوانش تئاتر و داستان‌های کوتاه نیز استفاده شود.

- ۹- پیوستگی و تداوم دایمی تمامی برنامه‌های بین‌المللی در عرصه‌های ورزشی، علمی، گردشگری، فرهنگی، هنری که در داخل یا خارج کشور برگزار می‌شود.
- ۱۰- برگزاری جشنواره‌های بین‌المللی هنری با بهره‌گیری از ظرفیت فضای مجازی.

منابع و مآخذ

- اجتهدنژاد کاشانی، سید سالار و اجلالی، پرویز (۱۳۹۳)، «کندوکاو نظری - مفهومی درباره توسعه‌ی فرهنگی‌شناسی از منظر جامعه»، فصلنامه‌ی علوم اجتماعی، دوره‌ی بیست و یکم، شماره‌ی ۶۴: ۷۲-۳۵.
- پویا، مریم (۱۳۹۳)، «قش فرهنگ اسلامی در همگرایی و همبستگی کشورهای خلیج فارس»، اولین همایش علمی - پژوهشی خلیج فارس، دانشگاه تربت حیدریه.
- حسینی، سیدمحمد رضا (۱۳۷۷)، «موانع فرهنگی توسعه در ایران»، فصلنامه مطالعات راهبردی، دوره‌ی اول، شماره‌ی ۱: ۹۵-۱۱۲.
- دهخدا، علی اکبر (۱۳۹۳)، لغت‌نامه‌ی دهخدا، تهران: مؤسسه‌ی انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- شرافت چالشتری، زهره (۱۳۹۴)، «قش برگزاری نمایشگاه‌ها و جشنواره‌ها و تأثیر اقتصادی آن بر توسعه‌ی گردشگری (بررسی موردی: جشنواره‌ی شهر برقی)»، دومین همایش ملی گردشگری و طبیعت‌گردی ایران زمین، دانشکده‌ی فنی شهیدفتح همدان.
- شهبازی، اسحاق (۱۳۹۱)، جایگاه خلیج فارس در روابط اقتصادی و فرهنگی ساکنان ایران و بین‌النهرین از هزاره‌ی پنج قبل از میلاد تا سقوط ایلامی‌ها، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد شهید چمران اهواز.
- عباسی، رضا و جعفری، امیر (۱۳۹۵)، دانشنامه‌ی گیتاشناسی، تهران: مؤسسه‌ی جغرافیایی و گارتوگرافی گیتاشناسی.
- عبدی، مصطفی و کاوسی، اسماعیل (۱۳۹۳)، «طراحی و ارائه‌ی الگوی سنجش توسعه‌ی فرهنگی در کشور ایران با استفاده از نظریه‌ی داده بنیاد»، فصلنامه‌ی مطالعات توسعه‌ی اجتماعی ایران، سال هفتم، شماره‌ی ۱: ۹۳-۱۱۰.
- عزتی، عزت‌الله (۱۳۹۴)، جغرافیای سیاسی جهان اسلام، قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی (ص).
- عمید، حسن (۱۳۹۴)، فرهنگ عمید، شماره‌ی ۲.
- فراهانی، بنفشه؛ کمالی، لیلا و مهاجر، مرضیه (۱۳۹۵)، «گردشگری فرهنگی راهکاری برای توسعه‌ی گردشگری پایدار حوزه‌ی خلیج فارس (با تأکید بر جزایر قشم و کیس)»، دومین همایش ملی گردشگری و طبیعت‌گردی ایران زمین، دانشکده‌ی فنی شهیدفتح همدان.
- محلاتی، صلاح الدین (۱۳۸۰)، درآمدی بر جهانگردی، تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
- Borgatta, Edgar; Montgomery, F and Rhonda, J. V (2016), "Encyclopedia of Sociology", Volume one, Second Edition, Detroit, San Francisco, London and New York, Macmillan Reference USA.
- Edgell, D.L. (2015), "Managing Sustainable Tourism: A Legacy for the Future", JahadDaneshgahi Publication. 35-36, 106, 115-116

<http://anthropologyandculture.com>

Rondinelli, D.A. (2016), *applied method of regional analysis*, boulder and London, west view press.

Smith, A.J. (2014), *Communications and Culture*. (Translated in to Persian by: Babayi Ahari, M). SAMT. Tehran. 18.

The impact of the national cultural festival of the Persian Gulf on the cultural development of Hormozgan province (Case study: Department of Culture and Islamic Guidance of Hormozgan Province)

S. Alaei¹

N. Sharifi²

Abstract

The present study was conducted with the aim of investigating the effect of the national cultural festival of the Persian Gulf on cultural development of Hormozgan province by descriptive-analytic method. The survey community comprised all of the experts and managers of the Directorate General of Islamic Culture and Guidance in 1396, using a Morgan table and simple random sampling, a sample of 80 were sampled. A researcher-made questionnaire was developed in two sections: demographic variables and research fields in the dimensions of cultural heritage, sports, tourism, environment, visual arts and music. The formal and content validity of the research tool was confirmed by the professors. The reliability of the tool was estimated to be 0.86 through the Cronbach's alpha coefficient. The average rating of dimensions showed that the development of music culture was 3.8 with the highest and Environmental development with 3.15 with the lowest average.

Keywords: Gulf Festival, cultural development, cultural heritage, sports, visual arts, environment, music.

1. Assistant Professor, Azad University of Tehran.

2. M. A. Science in Cultural Affairs at Islamic, Azad University of Tehran